

Dr. sc. Najil Kurtić, umirovljeni profesor / Retired Professor
Univerzitet u Tuzli / University of Tuzla
najilkurtic@gmail.com

KONTINUITET DRŽAVNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE¹

THE CONTINUITY OF THE BOSNIA AND HERZEGOVINA'S STATEHOOD²

Razmatrajući pitanje okupljenosti pretpostavki za ubrzanje integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju, autor identifikuje četiri ključne pretpostavke koje se tiču političke volje vanjskih i unutrašnjih političkih aktera. Na prvom mjestu je manifestirana politička volja Evropske unije da u svoju porodicu uključi Bosnu i Hercegovinu. Na drugom mjestu je jasno iskazana volja građana. Na trećem mjestu je volja glavnih političkih aktera u Bosni i Hercegovini koja je još uvijek samo na verbalnom nivou i na četvrtom mjestu volja aktuelne vlasti da u svoju agendu integriše reformsku agendu specijalnog predstavnika Evropske unije.

Akademik Mirko Pejanović nas je počastio i obradovao još jednom veoma vrijednom knjigom o Bosni i Hercegovini. Pod naslovom: *Bosna i Hercegovina: 30 godina od sticanja nezavisnosti* objedinio je dvadesetak studija, članaka i recenzija knjiga kojima je zajednički imenitelj nezavisnost Bosne i Hercegovine.

Mada je u naslovu naglašeno da se radi o 30 godina nezavisnosti stečene na osnovu referenduma 1992. godine, Pejanović, u nastojanju da objasni historijske pretpostavke i međunarodne okolnosti sticanja državne nezavisnosti, vraća nas u 1943. godinu, kada je donesena historijska odluka Prvog zasjedanja ZAVNOBiH-a “da narodi Bosne i Hercegovine u svojoj zbratimljenosti uspostavljaju Bosnu i Hercegovinu kao slobodnu političku zajednicu u statusu federalne državne jedinice u novoj demokratskoj Jugoslaviji, ravnopravnu Srbiji i Hrvatskoj”.

---

1 Tekst je prikaz knjige *Bosna i Hercegovina: 30 godina od sticanja nezavisnosti* akademika dr. Mirka Pejanovića, UMHS Sarajevo, 2023.

2 This text is a review of a book *Bosna i Hercegovina: 30 godina od sticanja nezavisnosti* by academician Dr. Mirko Pejanović, UMHS Sarajevo, 2023.

Pejanović u konstituciji i formulaciji državnosti Bosne i Hercegovine u odlukama prvog, drugog i trećeg zasjedanja ZAVNOBIH-a vidi ne samo krunski dokaz da je Bosna i Hercegovina kao država funkcionirala i prije Dejtona te da je na nju kao državu izvršena agresija već i kao “pronađeni istorijski oblik državnosti multietničkog društva i države uopće”. Na taj način slučaj Bosne i Hercegovine *mondijalizira* i otvara prostor za objašnjenje relativno velike zainteresiranosti svjetske, naročito intelektualne zajednice prirodno sklone ideji multikulturalizma, za kalvariju koja se desila na ovom prostoru. Posljedice te kalvarije, prije svega one koje se odnose na dezintegraciju bosanskohercegovačkog društva, još uvijek vise kao *Damoklov* mač nad sadašnjošću i budućnošću Bosne i Hercegovine.

Na mnogobrojnim istraživačima, koje je u svijet nauke i istraživanja uveo akademik Pejanović, ali i drugim, ostaje obaveza da dodatno osvijetle pojedine istraživačke tematske džepove, koje autor, u svojim knjigama, pa i u ovoj, ima običaj isprovocirati. Jedna od tih tema je državotvorni potencijal Platforme o radu Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine za odbrambeno-oslobodilački rat, čiju je prvu verziju napisao upravo Mirko Pejanović. Potencijal te platforme je izviraio iz organske veze sa principima ZAVNOBiH-a pri definiranju karaktera države koja se brani i profiliranju oružane sile koja će je braniti, ali i iz jedinstva članova Predsjedništva pri njenom kreiranju i usvajanju.

Opravdano je pretpostaviti da su empirijska odstupanja od nekih temeljnih opredjeljenja Platforme rezultirala iskrivljenom slikom o odbrambenom ratu probosanskih snaga u očima ključnih svjetskih igrača, pod čijim utjecajem je nametnuta, u suštini nepravedna Dejtonska arhitektura Bosne i Hercegovine.

Drugo istraživačko područje koje provocira autor ove knjige, naročito poglavljem o Džemalu Bijediću odnosi se na objektivnu sadržinu državnosti Republike Bosne i Hercegovine, pa čak i nezavisnosti, u okvirima Federativne Jugoslavije, u kontekstu današnjeg položaja članica Evropske unije i savremenih značenja tih pojmova. Iz te perspektive studija o ulozi Džemala Bijedića u obavljanju funkcije predsjednika Skupštine SRBiH 1967-1971. godine **više je nego prigodan omaž** jednom od bosanskohercegovačkih velikana, čovjeku čija je životna priča metafora Bosne i Hercegovine. Iz studije, koja je, zasnovana na istraživanju literature i arhivske građe, uz veoma interesantne biografske detalje o Džemalu Bijediću, dobijamo informacije o društvenom, kulturnom, privrednom i komunalnom preobražaju Bosne i Hercegovine, pa i jačanju samostalnosti i nezavisnosti u procesu decentralizacije jugoslovenske federacije. Kada konačne efekte tog

preobražaja: prerađivačku privredu zasnovanu na vlastitim izvorima organiziranu u velike privredne sisteme, domaće banke sposobne da podržavaju privredni razvoj, razvijenu putnu i željezničku infrastrukturu, mrežu univerziteta i kliničkih centara, potpunu pokrivenost osnovnim obrazovanjem povezuje sa konkretnim imenima tada aktuelnih političara, Pejanović ne piše panegerike pojedincima (Mikuliću, Dugonjiću, Mijatoviću, Pozdercu, Dizdareviću, Kosovcu), sa kojima je sarađivao, već naglašava možda i najznačajniji rezultat procvata koji je doživjela Bosna i Hercegovina a to su fantastični domaći ljudski resursi koje je uz zavidnu stručnost krasila i odanost Bosni i Hercegovini zasnovanoj na zavnobihovskim principima.

Ostaje historičarima da nakon duže vremenske distance, pošto se smire talasi velikog jugoslovenskog i ideološkog brodoloma, u neostrašćenom ambijentu razmotre ove, ali i mnogobrojne druge teme, na koje u svojim radovima ukazuje akademik Pejanović. Neke interpretacije, naročito geopolitičke kontekstualizacije historijske dinamike na području bivše Jugoslavije, kao i kvalifikacije događaja i ključnih učesnika u njima u periodu disolucije jugoslovenske federacije, ostat će dio polaznog hipotetskog okvira za buduća istraživanja u duhu u kojem ih je formulisao Pejanović. Između ostalog i u tome je trajna vrijednost ove knjige, jer, po svoj prilici još dugo će strane, koje su početkom devedesetih godina prošlog vijeka nasrnule na bosanskohercegovačku državnost i bosanskohercegovačko društvo, pokušavati racionalizirati taj svoj sramni izbor zamagljujući njegovu pravu prirodu.

Profesor Pejanović o tome nema dileme. Sažeto i veoma jasno, na način kako inače saopštava i najkompleksnije ideje Pejanović piše: “Bosna i Hercegovina kao multietnička, zapravo, višenacionalna jugoslovenska republika našla se pred istorijskim izazovom da nastavi istorijski razvoj svoje državnosti uspostavljene odlukama Prvog zasjedanja ZAVNOBiH-a 1943. godine u vidu suverenog i nezavisnog državno-pravnog statusa ili da bude dio Miloševićeve Velike Srbije. Radi se o tome da je proglašena Savezna Republika Jugoslavija bila samo forma za suštinu koja se odnosila na ostvarenje projekta da svi Srbi žive u jednoj državi.”

Centralni dio knjige (drugo poglavlje) sadrži nekoliko studija u kojima se razmatra aktuelni trenutak Bosne i Hercegovine i njenoj determiniranost karakterom Dejtonskog mirovnog sporazuma. Elaborirajući Dejtonski mirovni sporazum autor prihvata ustaljeno stajalište da je Sporazum omogućio uspostavu i održavanje mira u Bosni i Hercegovini kao i da je osigurao geopolitički okvir za euroatlantske integracije. Međutim, dominantna zasnovanost ustavno-političkog ustrojstva na etničkom principu ispoljavanja

društvenih interesa rezultirala je nefunkcionalnom državom uz kontinuirani rizik da se ugroze pozitivni benefiti sporazuma; i mir i euroatlantske integracije. To naročito dolazi do izražaja u aktuelnim geopolitičkim promjenama u Evropi kada Ruska Federacija pokušava iskoristiti etnički strukturiranu konstituciju Bosne i Hercegovine te preko Republike Srpske ostvariti svoje geopolitičke interese na području Balkana. U političkoj svakodnevici taj maligni geostrateški utjecaj Ruske Federacije ogleda se u blokadi institucija Bosne i Hercegovine koje, po pravilu, dolaze iz entiteta Republika Srpska a za posljedicu imaju dugogodišnji zastoj u razvoju bosanskohercegovačkog društva i države.

Razumljivo je da, u kontekstu ovakvih analiza autor postavi pitanje okupljenosti pretpostavki za ubrzanje integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju, u čemu vidi priliku za dugoročnu stabilizaciju njene državnosti i mira na Balkanu. Kada se pažljivije analiziraju četiri ključne pretpostavke koje navodi Pejanović vidi se da se sve tiču političke volje vanjskih i unutrašnjih političkih aktera. Na prvom mjestu je **politička volje Evropske unije da u svoju porodicu**, pod pritiskom nove geopolitičke situacije nastale ruskom agresijom na Ukrajinu, uključi Bosnu i Hercegovinu. Ruska invazija na Ukrajinu osvijestila je evropske institucije koliko je značajna integracija Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju da bi se spriječile geopolitičke ambicije Rusije na Balkanu. U tom smislu Pejanović tumači i ubrzanu dodjelu državi Bosni i Hercegovini statusa kandidata iza koje bi trebalo uslijediti ubrzano započinjanje otvaranja pojedinih poglavlja pregovora. Druga pretpostavka, koja bi, po Pejanoviću, trebala ubrzati integraciju Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju je **volja građana** za članstvo Bosne i Hercegovine u Evropskoj uniji. Istraživanje iz avgusta 2022. godine pokazalo je da to želi 77,4% građana.

Treća pretpostavka koju bi trebalo, po Pejanoviću, tek ispuniti je **volja glavnih političkih aktera** u Bosni i Hercegovini, a koja bi trebala dovesti do situacije u kojoj parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine u svoj program integriše reformsku agendu specijalnog predstavnika Evropske unije ali i do promjene koncepta obrazovanja parlamentarne većine u Parlamentarnoj skupštini zamjenom dosadašnjeg principa partnerstva stranaka u podjeli resora u državnoj strukturi – principom političkih koalicija okupljenih oko programa integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku Uniju. Početak takve promjene Pejanović, optimistično, vidi u novoj strukturi vlasti nastaloj nakon posljednjih opštih izbora i sugerije civilnom sektoru, medijima i međunarodnoj zajednici, pa čak i opozicionim strankama, da ispolje **svoju dobru volju** i podrže te promjene.

Akademik Pejanović je po vokaciji politolog koji izvanredno razumije savremene političke procese kroz koje prolaze Bosna i Hercegovina i bosanskohercegovačko društvo. Pokazao je to kako na teorijskom planu, više nego bogatom naučno-istraživačkom produkcijom, tako i na praktično-političkom terenu, u načinu na koji je, u prelomnim momentima za Bosnu i Hercegovinu, odigrao svoju ulogu. U složenom kolopletu događaja, interesa, tokova, tendencija znao je uočiti glavne – historijske i biti na pravoj strani; ustrajno, bez obzira na trenutne posljedice. Zbog toga optimizam s kojim Pejanović, u svim svojim knjigama o Bosni i Hercegovini, pa i ovoj, gleda na budućnost Bosne i Hercegovine ali i bosanskohercegovačkog društva, videći je kao ishod dugogodišnje historijskog kontinuiteta, zvuči utemeljeno i podsticajno i ohrabrujuće, pa čak i u ozračju bezizglednog, nihilističkog javnog diskursa koji, nažalost, dominira našom medija stvarnošću.